

АДАПТИРАНА УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА СРЕДНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в средната образователна степен, организирано за децата на българите в чужбина, е насочено към овладяване на знания, умения и отношения, свързани с изучаване на България. Учебната програма е адаптирана към утвърдената учебна програма по география и икономика за X клас (общообразователна подготовка) и е препоръчително разпределението на часовете за обучение в класовете от VIII до X да е съобразено както с постигането на заложените в нея резултати от обучението, така и с постигането на ДОС за общообразователна подготовка за първи гимназиален етап.

С цел осигуряване на условия за изучаването на учебния предмет и/или подготовката в XI и в XII клас за полагане на държавен зрелостен изпит акцентът следва да е върху практико-приложните аспекти на обучението, следвайки принципа за спираловидно овладяване на знания, умения и отношения. Ключовите компетентности може да се изграждат на базата и на други тематично близки очаквани резултати по избор на учителя.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p><u>1. Тема Географско положение и граници на България</u> 1.1. Географско положение, граници и големина</p>	<p>Познава видовете географско положение. Определя географското положение на България и мястото ѝ на Балканите, в Европа и света. Оценява влиянието на географското положение за формиране природните особености и за развитие на стопанството на България. Проследява промените в териториалния обхват на България след 1878 година. Характеризира държавните граници по алгоритъм с помощта на географска карта. Оценява стопанското значение на държавните граници. Интерпретира информация за географското положение и границите на България от различни източници. Представя особеностите на държавните граници върху контурна карта.</p>	<p>абсолютно географско положение, относително географско положение</p>
<p><u>2. Тема Природна среда на България. Природни компоненти</u> 2.1. Релеф</p>	<p>Характеризира специфичните особености на релефа: произход, надморска височина, морфоструктури (Мизийска плоча, Балканиди, Краищиди, Рило-Родопска), ендеогенни</p>	

	<p>релефообразуващи процеси; екзогенни релефообразуващи процеси (денудация, ерозия, абразия, екзарация, окарствяване, дефлация) и типични форми на релефа, образувани от тях (свлачища, речни тераси, меандри, каньоновидни долини; клиф, прибойни ниши (подмоли); плажове, пясъчни коси; циркус, коритовидна долина, повърхностен карст (кари), подземен карст – пещери; скални гъби, льосови плата); особености в териториалното разпределение на формите на релефа.</p> <p>Оценява съвременния релеф в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие.</p> <p>Интерпретира информация за релефа от различни източници на информация.</p>	
2.2. Полезни изкопаеми	<p>Характеризира специфичните особености на полезните изкопаеми: видове, произход, закономерности в териториалното разпределение, находища.</p> <p>Представя находища на полезни изкопаеми върху контурна карта.</p> <p>Интерпретира информация за полезни изкопаеми от различни източници на информация.</p> <p>Оценява полезните изкопаеми в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с добива на полезни изкопаеми в контекста на устойчивото развитие.</p>	
2.3. Климат	<p>Характеризира специфичните особености на климата: фактори, елементи, климатични области.</p> <p>Разпознава климатична област по климатограма.</p> <p>Оценява климата в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира неблагоприятни климатични явления и екологични проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за климата от различни източници на информация.</p>	<p>Исландски циклон</p> <p>Азорски антициклон</p> <p>Средиземноморски циклон</p> <p>Източноевропейски антициклон</p>
2.4. Води	<p>Характеризира специфичните особености на водите: главен вододел, отточни области, подземни и повърхностни води.</p> <p>Характеризира представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Камчия, Велека, Арда, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа).</p>	

	<p>Представя върху контурна карта представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом, Камчия, Ропотамо, Велека, Резовска, Арда, Въча, Тополница, Стряма, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа) и язовири („Кърджали“, „Студен кладенец“, „Ивайловград“, „Доспат“, „Батак“, „Александър Стамболийски“, „Копринка“, „Жребчево“, „Искър“).</p> <p>Разпознава река по карта и я съотнася към хидрограма.</p> <p>Оценява водите в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с водите в контекста на устойчивото развитие.</p> <p>Интерпретира информация за водите от различни източници.</p>	
<p>2.5. Почви, растителност и животински свят</p>	<p>Характеризира специфичните особености на почвите: фактори на почвообразуването, типове почви – черноземни (chernozems), сиви горски (лесивирани, luvisols), канелени горски (метаморфни, cambisols), смолници (vertisols), кафяви горски (метаморфни, cambisols), планинско-ливадни (umbrosols), алувиално-ливадни (наносни, fluvisols), хумусно-карбонатни (laptosols, rendzic), жълтоземни (alisols); закономерности в териториалното им разпространение.</p> <p>Характеризира специфичните особености на растителността и животинския свят.</p> <p>Оценява почвите, растителността и животинския свят в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с почвите, растителността и животинския свят в контекста на устойчивото развитие.</p> <p>Интерпретира информация за почви, растителност и животински свят от различни източници на информация.</p>	<p>Северноевропейска флористична област, Палеоарктична фаунистична област (Европейско-сибирска и Средиземноморска подобласт), Ирано-Туранска фаунистична област</p>
<p>3. Тема <u>Природна среда на България</u> 3.1. Дунавска равнина</p>	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Дунавската равнина: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие.</p> <p>Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>Природен парк „Русенски Лом“ Природен парк „Шуменско плато“</p>

3.2. Старопланинска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Старопланинската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>морфохидрографска скица Природен парк „Врачански Балкан“</p>
3.3. – 3.5. Краищенско-Средногорска област 3.3. Задбалкански котловини	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Задбалканските котловини: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя природен обект по избор в различни форми (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	
3.4. Краище	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Краището: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Краището (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>поддържан резерват „Острица“</p>

<p>3.5. Средногорие</p>	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Средногорието: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в Средногорието (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	
<p>3.6. Тракийско-Странджанска област</p>	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Тракийско-Странджанската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>резерват „Силкосия“</p>
<p>3.7. – 3.9. Рило-Родопска област</p>	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Рило-Родопската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	

<p>3.10. Българско черноморско крайбрежие. Черно море</p>	<p>Характеризира Черно море. Характеризира по картографски и графични изображения особености на Българското черноморско крайбрежие: географско положение и граници, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>Природен парк „Златни пясъци“ резерват „Ропотамо“</p>
<p>4. Тема <u>Население на България</u> 4.1. Брой, разпределение и движение на населението</p>	<p>Оценява демографската ситуация в България по брой, средна гъстота, териториално разпределение и движение (естествено и механично) на населението. Интерпретира информация за населението от различни източници. Дискутира типични демографски проблеми в България (намаляване на броя на населението, отрицателен естествен прираст, външни миграции). Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	<p>детска смъртност</p>
<p>4.2. Структура на населението</p>	<p>Познава демографската ситуация в България по показател структура на населението (етническа, религиозна, полова, възрастова, образователна, местоживееене и заетост). Интерпретира информация за населението от различни източници. Изработва (вкл. чрез използване на ИКТ) полово-възрастова пирамида. Познава демографската политика в България. Оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанско развитие. Дискутира демографски и социални проблеми, свързани със структурата на населението (демографско остаряване, обезлюдяване, безработица). Предлага начини за решаване на проблемите. Изказва мнение по въпроси за етническа и религиозна толерантност.</p>	<p>работна сила трудови ресурси</p>

<p>5. Тема <u>Селища</u></p>	<p>Характеризира типовете селища в България. Познава класификацията на градовете в България по различни признаци: възникване – тракийски, гръцки, римски; брой на жителите – големи, средни, малки; функции – транспортни, туристически. Познава особености на урбанизацията в България и нейната пространствена структура. Коментира типични проблеми на селищата в България. Предлага начини за решаването на проблемите. Интерпретира информация за селища от различни източници. Представя изучени градове в България върху контурна карта.</p>	<p>селищна мрежа</p>
<p>6. Тема <u>Държавно устройство и управление</u></p>	<p>Обяснява държавното устройство на България. Разграничава органите на държавната власт и техните функции. Характеризира административно-териториалното деление на България. Представя областните центрове върху контурна карта. Аргументира мнение за ролята на държавната власт от позицията на бъдещ гласоподавател.</p>	
<p>7. Тема <u>Стопанство</u> 7.1. Национално стопанство</p>	<p>Характеризира съвременното национално стопанство: същност, особености, структура. Обяснява влиянието на факторите (природни, демографски, социално-икономически, научно-технически, екологичен) за развитие на националното стопанство. Анализира съвременното състояние на стопанството по показателите БВП и БНД. Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници. Коментира проблеми на икономиката на България.</p>	
<p>7.2. Първичен сектор – обща характеристика</p>	<p>Характеризира първичния сектор в България (същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл земеделие (значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура и проблеми) по алгоритъм. Характеризира отраслите добив на полезни изкопаеми, дърводобив, лов, риболов: значение и проблеми.</p>	<p>обработваема земя използвана земеделска площ агротехнически мероприятия</p>

	Интерпретира информация за първичния сектор от различни източници.	
7.3. Растениевъдство	<p>Характеризира растениевъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (зърнени култури – пшеница, царевица, ориз; технически култури – слънчоглед, тютюн, маслодайна роза; зеленчукопроизводство – домати, пипер, картофи; лозарство; овощарство – ябълки, кайсии, праскови, череши, сливи) и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за растениевъдството от различни източници.</p> <p>Представя териториалната структура на растениевъдството върху контурна карта.</p> <p>Аргументира мнение за типични проблеми на отрасъла.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	
7.4. Животновъдство	<p>Характеризира животновъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (говедовъдство, овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство) и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за животновъдството от различни източници.</p> <p>Коментира типични проблеми на животновъдството в България.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	
7.5. Вторичен сектор. Енергетика	<p>Характеризира вторичния сектор: същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура (енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, лека промишленост, хранително-вкусова промишленост) по алгоритъм.</p> <p>Характеризира отрасъл енергетика по алгоритъм.</p> <p>Познава териториалното разположение на видовете електроцентрали – ТЕЦ, ВЕЦ, АЕЦ.</p> <p>Интерпретира информация за енергетиката от различни източници.</p> <p>Представя териториалното разположение на електроцентрали в България върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на енергетиката.</p> <p>Предлага начини за решаването на проблемите в енергетиката.</p>	топлофикационни електроцентрали кондензационни електроцентрали електропреносна мрежа на България производствен процес

7.6. Металургия и машиностроене	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна) и машиностроене (транспортно, електронно и електротехническо, земеделско) по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отраслите от различни източници.</p> <p>Нанася центрове на металургията и машиностроенето върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на металургията и машиностроенето в България.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в металургията и машиностроенето.</p>	
7.7. Химическа промишленост	<p>Характеризира химическата промишленост (производство на органични продукти – нефтохимия, производство на химични влакна; производство на неорганични продукти – минерални торове, соди, киселини); фармацевтична, парфюмерийно-козметична промишленост) по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отрасъла от различни източници.</p> <p>Нанася центрове на химическата промишленост върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на химическата промишленост.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в химическата промишленост.</p>	
7.8. Лека промишленост	<p>Характеризира леката промишленост: значение, фактори, структура.</p> <p>Характеризира текстилната промишленост по алгоритъм.</p> <p>Характеризира килимарството, кожаро-кожухарската, обувната, трикотажната и шивашката промишленост: значение и центрове.</p> <p>Интерпретира информация за леката промишленост от различни източници.</p> <p>Нанася центрове на леката промишленост върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на леката промишленост.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в леката промишленост.</p>	

<p>7.9. Хранително-вкусова промишленост</p>	<p>Характеризира отраслите на хранително-вкусовата промишленост: значение, фактори за териториално разположение, центрове. Интерпретира информация за хранително-вкусовата промишленост от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата центрове на хранително-вкусовата промишленост. Нанася центрове на хранително-вкусовата промишленост върху контурна карта. Изразява мнение за типични проблеми на хранително-вкусовата промишленост Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	
<p>7.10. Третичен сектор. Транспорт</p>	<p>Характеризира третичния сектор в България (същност, значение, фактори, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл транспорт по алгоритъм. Интерпретира информация за транспорта от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата автомагистралаи, основни железопътни направления, пристанища, летища. Представа основните автомагистралаи и железопътни направления върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на транспорта. Предлага начини за решаване на проблемите в транспорта.</p>	
<p>7.11. Туризм</p>	<p>Характеризира отрасъл туризм по алгоритъм. Интерпретира информация за отрасъл туризм от различни източници. Коментира съвременното състояние на туризма в България. Представа в избрани форми природни и антропогенни туристически обекти (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация). Представа туристически маршрути в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. и с използване на ИКТ.</p>	<p>вътрешен туризм международен туризм</p>
<p>8. <u>Тема Регионална география.</u> <u>Райони за планиране</u> 8.1. – 8.4. Югозападен район</p>	<p>Дефинира район за планиране. Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране. Познава алгоритъм за характеризиране на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми.</p>	

	<p>Характеризира Югозападния район по алгоритъм.</p> <p>Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p> <p>Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
8.5 – 8.8. Южен централен район	<p>Характеризира Южния централен район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p> <p>Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
8.9. – 8.12. Югоизточен район	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p> <p>Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
8.13. – 8.16. Североизточен район	<p>Характеризира Североизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Варна, Добрич, Шумен, Търговище.</p>	

	<p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p> <p>Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
8.17. – 8.20. Северен централен район	<p>Характеризира Северния централен район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Русе, Разград, Силистра, Габрово, Велико Търново.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p> <p>Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
8.21. – 8.23. Северозападен район	<p>Характеризира Северозападния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p> <p>Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	

ОБЩ БРОЙ ЧАСОВЕ ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА СРЕДНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН

(VIII – XII КЛАС) – 90 ЧАСА.

Разпределението им в първи гимназиален етап на средната образователна степен трябва да е съобразено с постигането на ДОС за общообразователна подготовка и постигането на заложените очаквани резултати в учебната програма по география и икономика за X клас.

Разпределението на общия брой часове във втори гимназиален етап да е по преценка на учителя, в зависимост от възможностите на училището и интереса на учениците, като акцентът да е върху практико - приложните аспекти на обучението и осъществяването на междупредметните връзки.

МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ, НАСОЧЕНИ КЪМ ПОСТИГАНЕ НА ОЧАКВАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Български език и литература:

Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст, както и умения за създаване на преразказ, план на текст, резюме, съобщение, текст-описание, отговор на научен въпрос и публично изказване, свързани с проблеми на природната среда.

Развива основни умения като езикова и дигитална грамотност.

Умее да изслушва и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от своето.

Изгражда умения за работа в екип.

Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Използва библиографска справка.

История и цивилизации:

Историческа обосновка на промените в териториалния обхват на България (Санстефански, Букурещки, Ньойски, Парижки договор; Решение на Берлински конгрес; Документ за Съединението; Крайовска спогодба). Познава обектите на материалното и нематериално културно наследство от световно значение.

Използва и затвърждава понятията за население, етнос, нация. Използва знания за възникване и развитие на селищата. Използва и задълбочава знания за исторически, политически, религиозни предпоставки за развитието на съвременното стопанство, явления и процеси в обществото, задълбочава разбирането за хронологизъм и холистичност в развитието на системата природа-общество-стопанство. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развива нагласа за етническа и културна толерантност и диалог. Формира нагласи към проблемите за опазване на природното и културно наследство.

За постигане на целите на обучението по география и икономика в гимназиалната степен е препоръчително да се разпределят учебни часове за упражнения (дейности): осигуряване на учебни филми; използване на ИКТ и интернет за търсене и представяне на географска информация по зададена тема; ориентиране по карта и да се правят измервания; демонстриране на умения за разумно поведение сред природата и нейното опазване и др. Специфичен акцент е поставен върху познаването на природното и културно наследство на България.